սանել · Թուրք պատգամաւորները յաջողեր են հոլանտական կառավարութիւնը՝ ստիպել որ այդ բանախօսութիւնը արգիլուի ։

Երբ Իրաւարարութեան մշտական Ատեանը հաստատուի եւ սկսի գործել , կարելի է որ հայկական խնդիր-ը կարգադրելու մասին վէճ ունեցող պետութիւնները Ատեանին վճռին դիմե՛ն զայն լուծելու համար ։ Այն ատեն առաւել քան երբեք հայ գործիչները պարտք ունին եւրոպական հանրային կարծիքը բորբոքելու ջանքեր թափել ի նպաստ հայկական դատին , որպէսզի կառավարութիւնները ըստիպուին զբաղիլ այդ խնդրով ։ Սակայն այդ խնդիրը այն ատեն միայն կրնայ լուծուիլ «իբր հայկական խնդիր» ու հայկական ճըշմարիտ շահերուն համաձայն , երբ մենք կարող ըլլանք մեր խնդրոյն լուծումը միմիայն եւրոպական կառավարութեանց քմայքէն ըսպասելով չշատանալ , երբ մենք կարող ըլլանք մեր խնդիրը ճշդել, գործնական ու որոշ ձեւի մը մէջ ներկայացնել զայն, եւ մեր ուրոյն ուժերով անոր լուծումը պատրաստել ու դիւրացնել ։ Մեր խնդիրը մենք միայն կրնանք լուծել , տարակոյս չկայ ասոր ։ Իրաւարարական Ատեանը թանկագին օժանդակ մը կրնայ ըլլալ՝ որպէսզի մեր ջանքերը պսակուին ու նուիրագործուին ։ Բայց պէտք ըմբռնե՞նք ։ Ու կարող պէտք ըլլա՞նք ։

Ա · Զ ·

* * *

—Լոնտոնի անգլօ-հայկական ընկերակցութիւնը, որուն դիմած էի, յիշատակագիր մը ղրկած է, —ինչպէս կը հաղորդուի ինծի—անգլիական արտաքին գործոց Նախարարութեան , Լա Հէյի Դեսպանախորհուրդին ուղղուելու համար ։

—Ֆրանքօ-հայկական ընկերութեան կողմէ, Պ · Լալլիս անձամբ տարաւ յանձնեց Պ · Տէլքասէին Լա Հէյի Դեսպանախորհրդին ուղղուած յիշատակագիրը ։—Ընկերութեան ջանքերով, Եւրեւյաւ Էյլեռի մէջ Տիկին Սեվռինի մէկ պերճախօս ու յուզիչ յօդուածը Հայոց արդէն կացութեանը վրայ , եւ Օռօռի մէջ՝ հրաւէր մը ֆրանսական կառավարութեան որպէսզի Լա Հէյի Դեսպանախորհրդին առիթով Հայոց կացութիւնը · եւրոպական դիւանագիտութեան ներկայացուի ։ Մօտերս պիտի երեւայ Թըլլիւ սը Բաւլինի մէջ կարեւոր յօդուած մը նոյն խնդրոյն վրայ ։ Նմանապէս քիչ ատենէն ֆըրանսական մամլոյն մէջ պիտի հրատարակուի այն յիշատակագիրը զոր Ֆրանքօ-հայկական ընկերութիւնը ղրկեց Դեսպանախորհրդին ։ Ընկերութիւնը որոշեց աշնան յետաձգել լրագրական յօդուածներու եւ բանախօսութիւններու շարքը ի նպաստ հայկական դատին ։

— Պոլսէն , կացութեան շատ մօտէն տեղեակ եւրոպացի մը մեզի կը հաղորդէ թէ Օրմանեան պատրիարքը , Սուլթանին դրդմամբ եւ Արթին փաշայի հետ համաձայնութեամբ, մայիս 2-ին Լա Հէյի Դեսպանախորհրդին նախագահին ուղղած է հեռագիր մը որով կը յայտարարէ թէ բոլոր այն հայ ընկերութիւնները կամ անհատները որ դիմած են Դեսպանախորհրդին , ազգը ներկայացնելու ո եւ է իրաւունք չունին ։

Այս զզուելի արարքը , որով Օրմանեան կը ձգտի չքացնել արտասահմանի Հայութեան բողոքը որ ամբողջ Հայութեան զգացմանց հարազատ արտայայտութիւնն է , ուրիշ արդիւնք պիտի չունենայ բայց եթէ եւրոպական դիւանագիտութեան հանդիսաւորապէս ծանուցանել թէ Հայոց պատրիարքը այս վայրկեանիս Հայ մը չէ , այլ հլու Թուրք էֆէնտի մը ։

Զ ·

ՎՃԻՌԸ

—o—

Վերջապէս , Վճռաբեկ Ատեանը տուաւ իր վճիռը որուն անձկագին կը սպասէր քաղաքակիրթ աշխարհը ։ Այդ վճիռը՝ Արդարութեան յաղթանակն է ։ Տեղեկաբեր Պ · Պալօ-Բոբրէ , ընդհ · դատախազ Պ · Մանօ և տիկին Տրէյֆիւսի փաստաբան Պ · Մոռնառ , ջախջախիչ ու վերջնական ապացուցմամբ մը ցուցընելէ յետոյ Տրէյֆիւսի անմեղութիւնը և զինքը դատապարտողներուն ոճիրը , եզրակացուցին թէ Վճռաբեկ Ատեանը պարտէր Բարիզի Պատերազմական խորհուրդին 1894 ի վճիռը բեկանել և ջնջել ու Տրէյֆիւսը ղրկել նոր Պատերազմական խորհուրդի մը առջև ։ Ռէնի Պատերազմական խորհուրդն է որ պիտի դատէ Տրէյֆիւսը , և զինուորականներու ձեռքով աղարտուած ու սպաննուած անունը նորէն անոնց ձեռքով պիտի մաքրուի ու կենդանանայ ։

Աշխարհ շունչ պիտի առնէ այս վճիռը իմանալով ։ Եւ ասիկա պիտի մնայ ամենէն մեծ յաղթութիւններէն մէկը զոր Միտքը տարած եղաւ Բիրտ-Ուժին վրայ ։ Ափ մը մարդոց անձնուիրութիւնը , յանդգնութիւնը , կորովն ու ճարտարութիւնը բաւեցին կղերական ու զինուորական բռնապետութիւնը փշրելու , և ապացուցին թէ Արդարութիւնը լոկ բառ մը չէ ։ Եւ առաջին անգամն է պատմութեան մէջ որ պարզ քաղաքացիներ , միմիայն մտաւորական միջոցներով , կը յաղթեն զինուորական ուժին ։ Այս ամբողջ վսեմ պատմութիւնը Ֆրանսայի մէջ միայն կրնար կատարուիլ · «Ճշմարիտ Ֆրանսան» ողջ է ուրեմն , և աւելի կենսայորդ ու գեղեցիկ քան երբեք ։ Այսօր Ֆրանսա շքեղօրէն ապտակած կ՚ըլլայ բռնակալական ոգին և Բիրտ-Ուժին պաշտամունքը , և գործով կը հաստատէ թէ իրաւունքը Ուժէն զերիվեր է ։

digitised by A.R.A.R.@

Հրէաները որ այս հոյակապ պայքարին շարժառիթը եղան և անոր յաջողմանր մէջ ունեցան հզօր ու անձնուէր բաժին մը, իրենց ցեղին տարեգրութեանց ամենէն փառաւոր էջերէն մէկը հիւսեցին առով։ Պայքարը դեռ չէ աւարտած անշուշտ. կը մնայ անմեղին արդարացումը, ու մանաւանդ ոճրագործներուն պատուհասումը. դեռ խոշոր դժուարութիւններ կան ընկճուելու. բայց «ճշմարտութիւն»ը իր ճամբուն մեծագոյն մասը քալեց անցաւ արդէն, —պիտի չուշանայ հասնիլ մինչև նպատակակէտը։ Եւ այնուհետև, երբ այս մասնաւոր հարցը լուծուի լմննայ, արդարութեան մարտիկներու գումարտակը պիտի անցնի ուրիշ դատերու։ Այս յաղթանակը որ իրականացաւ հակառակ այնքան անընկճելի, այնքան վիթխարի արգելքներու, յոյսը կը բազմապատկէ բոլոր անիրաւուածներուն. ուրեմն բոլոր արդար դատերը իրենց ժամը պիտի ունենան։ Այս դարուն ամենէն մեծ դէպքն է աս։ Ապրի՛ Ֆրանսան։

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Պ. Եղիազարեան կազմակերպած էր յունիս 2ի իրիկունը, Բլէյէլի սրահին մէջ, հայկական երաժշտութեան երեկոյթ մը, որ բաւական յաջող անցաւ։ Նուագահանդէսը սկըսաւ բանախօսութեամբ մը որով Պ. Բ. Օպրի, ֆրանսացի երիտասարդ հայագէտ մը՝ Պ. Գառիէռի աշակերտներէն, Հայոց պատմութեան, բանաստեղծութեան և երաժշտութեան վրայ մէկ քանի ընդհանուր տեղեկութիւններ տուաւ. Պ. Օպրի շատ յուզուած շեշտերով պատկերացուց Հայոց արդի կացութիւնը, և մեր հին ու նոր երաժշտութեան հատուածներուն մէջէն ցուցուց հայ հոգիին ողբագին կամ հաւատալից, միստիքական կամ ազատասէր արտայայտութիւնները։ Առաջին մասը կը կազմուէր Հայկական Պատարագին մէկ քանի կտորներէն (Պ. Եքմալեանի շարադրութեամբ), զոր երգեց ֆրանսացի արուեստագէտներու խումբ մը. ձեռնարկը շատ դժուարին էր, երգողները՝ անվարժ այս նոր լեզուին ու արուեստին, և մեծ մասամբ միջակ կամ աննշան ձայներով. բայց յայտնի էր որ շատ խնամք ու աշխատութիւն թափած էին, և իրենց անձնուիրութիւնը ողջունուեցաւ ջերմ ու համակիր ծափերով։ Երկրորդ մասը կը բաղկանար հայկական նոր երգերէ, զոր երգեց Պ. Եղիազարեանց, առանձին և խումբին ընկերակցութեամբ. այդ երգերէն Հերիք Որդեակը և Զէյթունցիները, Պ. Եղիազարեանի տաք և զգայուն ձայնովը թարգմանուած, խանդավառ ընդունելութիւն մը գտան։ Զարմացանք միայն տեսնելով որ Պ. Օպրի Հերիք Որդեակի եղանակը ներկայացուց իբրև Պ. Եղիազարեանի ձեռքով կարգադրուած հայ ժողովրդական երգ մը, մինչդեռ ամէն մարդ գիտէ որ Չուխաճեանի Լէպլէպիճիին մէկ կտորն է՝ Մնակեանի բանաստեղծութեան յարմարցուած. Պ. Եղիազարեան որ նուագաստեղծ չէ այլ պարզապէս երգիչ, պարտաւոր էր Չուխաճեանին անունը յիշել տալ և այս առիթով յարգանք մատուցանել տաղանդաւոր ու ողբացեալ հայ երաժշտին։

Պ. Աբէլեանց, Պաքուի թատրոնին ծանօթ դերասանը, որ Բարիզ կը գտնուէր ամիս մը ի վեր, երկու հայերէն բանաստեղծութիւն արտասանեց, Նալբանդեանի Ազատութիւնը, և Մի խորհուրդ Տաճկահայերին։

Սրահը կէսէն աւելին լեցուն էր. կային բաւական թուով Եւրոպացիներ, որո՛նք գոհ մնացին այս երեկոյթէն, ուր իր դժբաղդութիւններովը միայն ծանօթ ժողովրդի մը պատմութեանը և երաժշտութեանը վրայ գաղափար տրուեցաւ իրենց։

Պ. Եղիազարեան շնորհաւորութեան արժանի է այս դժուարին ու մեծապէս շահեկան փորձը ձեռնարկած ըլլալուն համար. կը փափագինք որ այս փորձը կրկնուի, աւելի կատարելագործուած ու ճոխացած։

Պ. ՖԱՍՈՒԼԵԱՃԵԱՆ Ի ԲԱՐԻԶ

Այս օրերս Բարիզ հասաւ Պ. Ֆասուլեաճեան, յայտնի հայ ողբերգուն։ Իր ունեցած յանձնարարականներուն շնորհիւ ընդունուեցաւ Լարիպուազիէռ հիւանդանոցը, ուր քիչ մը ատեն մնալէ և կազդուրուելէ յետոյ մտադիր է Եգիպտոս մեկնիլ։

Նիւ-Եորքէն խումբ մը Տիգրանակերտցիներ մեզի խնդրած են ուղղել սխալ մը որ սպրդած էր «Անահիտ»ի Գ. թուոյն առաջնորդողին մէջ. Տիգրանակերտի ֆրանսական հիւպատոսին կնոջը տիկին Մէալիէի ընկերացողները, երեք հոգի, «որբեր» չեն եղած, ինչպէս գրած էինք յիշողութեան շփոթութեամբ մը, այլ երեք հոգի «գաղթականներ»։

Le Gérant : Georges Waline.

Paris. — Imp. Vve Albouy, 75, avenue d'Italie.

digitised by A.R.A.R.@